

25. szám. 1869. Június 24.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
 az „**ATHENAEUM**“
 IROD. ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési feltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitzor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

As előfizetések s a hirdetményi illetek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1869.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM“
 (KESZLŐTT ERICH GUSZTÁV-FÉLSZ)
 NYOMDÁBAN.

Mai számunkhoz van mellékelve lapunk félévi cím- és tartalomjegyzéke és a
 „Magyar Bazár“ előfizetési felhívása.

TARTALOM

Cikkek: „Székely Imre. „La A Loupe“ után. „Erdélyi kőpek. XXXI. látogatás Erdély egyik aranybányájában.“ *St. Ödöntől.* — „Gastronomiai körültekintés I.“ *P. J. től.* — „A fekete papíra.“ (költemény Württemberg Sándor gróf után.) *Csepeli Sándortól.* — „A magyarországi németokról.“ *Kászonyi Dánieltől.* — „A római ghetto, és valami e szó eredetéről.“ *Koricsóner Lipóttól.* — „Egy hét története.“ *Vadnai*

Károlytól. — „Vegyes közlemények.“ — „Ujdonságok.“ — „Irodalom.“ — „Szerkesztői üzenetek.

Képek: Horn Edo. — Részlet a verospataki aranybányákból. (Staubert Ödön rajza.) — Verospataki aranytisztító. (Staubert Ö. rajza. A „Látogatás Erdély egyik bányájában“ c. cikkhez.) — Torontáli sokácok a molenburgi eredeti németek. (A magyarországi németekről“ című cikkhez.) — A fekete papíra.

Irodalom,

— (Glaser K. anó hazánkfától Párisban „Nuits sans étoiles“) című költeményfüzér jelent meg s ugyanaz „Steralose Nächte“ címmel egyszersmind német fordításban is mellékelve van. E művekről — melyek egyébként hazánkfia költői tehetségéről tanúskodnak — tüzetesebben szólni a francia s a német kritika feladata.

— („Tankréd lovag meséi“) Regényes elheszélések; írta Kvasny Ede, kiadta Aigner Lajos könyvkereskedő, ára 2 frt. Szépirodalmunk pár év óta, mióta novellistáink a regény-

íróink is csaknem kizárólag politikával foglalkoznak, meg lehetösen parlagon hever, s így örvendhetünk e boszélygyűjtemény megjelenésén is.

— („A mikor döröndözünk“) dalok és románcok Kvasny Edétől; kiadta Aigner Lajos; ára 70 kr.

— („A Természettudományi Közlöny“) idei évfolyamának 6-dik füzeté jelent most meg Szily Kálmán által szerkesztve, s miként a többi füzet, ez is nem csak szakadtósok számára való érdekes közleményekkel.

Szerkesztői üzenetek.

— *Lestinné:* Zm. I-nak. Az igen érdekes eredeti okiratokat 1500-ból és 1600 elejéről köszönettel vetjük. Mihelyt időnk engedi, sajtó alá rendezzük.

— *B. Hunyadra:* B. I-nak. Az „Athenaeum“ öntödéje mások számára is szolgáltatt betűket. Sziveskedjék ez ügyben levél útján t. Osterlamm Károly úrhoz, az „Athenaeum“ igazgatójához fordulni.

— *Kolozsára:* E. Sz. G-nak. Figyelmeztetjük önt Poë Edger hason című művére, mely magyar fordításban is megjelent.

— *D. V-nak:* Épen az a baj, hogy „privát dolog“, s hogy vonatkozások vannak olyasokra, miket a mi közönségünk nagy része valószínűleg nem olvasott.

— *Gyula-Fehérvárt:* St. Ö-nak. A rajzokat is örömmel vesszük, s kisérletikben a feliratokat és fordításaitak.

— *Nemes Ö-nak:* Az első igen jó; hasonlókat többször is szivesen látunk.

— *Győr:* R. M-nak. Inkább a „Heti Postába“ való, s azért ott közöljük.

— *Pápra:* K. L-nak. Az ön kezdőbetűivel volt az a régiebb alájegyzve. A most kiadott jöhet, ha terünk nyílik rá. A levél végére vonatkozólag: még nem lehet!

— *Szathmárt:* E. L-nak. Effele szakmú inkább volna helyén a „Zeneszeti Lapokban.“ Ajánljuk oda küldeni.

— *Szegedre:* L. A-nak. A Kisfaludy-társaság körébe tartoznak. Ha gondos a kidolgozás, bizonyára elfogadják.

— *Pápra:* R. M. „Az egyiptomi gúlákról“ rosszul van fordítva, s a beszély sem közölhető. Kéziratok visszaküldésére nem vállalkozhatunk.

— *Lóvay Jenőnek:* Köszönettel vetjük. A hiányok helyrehozására névbe intézkedünk.

— *Pesten:* M. T-nak. Az „Athenaeum“ kiadja. Szóval többet.

— *Nem fognak megjelenni:* „Az első fecseke.“ — „Az életből.“ — „Kerti lakban.“ — „Déliab.“ — „Lengyel menekült.“ — „Szentháromság“ sat. — „A rokkant honvéd.“ — „A szem.“ — „Lehetetlen.“ — és „Egy leányhoz“ című dolgozatok.

Ujdonságok.

* (A magyar koronaországok szavazóinak száma), kik az 1869-iki országgyűlési választásokra beirtatták magukat, a belügyminiszteri hivatalos kimutatás szerint, összesen 902,739; nevezetesen Magyarország területén 792,799, (megjegyzendő, hogy az Ujvidéki városi választók összeírása még nincs bevegezve), Erdély területén pedig 110,000.

* (Az országgyűlési ülészaka), a többség óhaj-tása folytán, addig fog tartani, míg a bírósági s vasuti törvényjavaslatok tárgyalását be nem fejezik. E szerint legalább is július közepéig. A delegációk megnyitását pedig valamivel továbbra halasztják.

* (Érdekes statisztikai adatok Ungból.) A már sajtó alá rendezett Ungmege monographiájának Horváth János levéltárnok által nagy gondal összeállított kézírataiban következő érdekes adatokra találunk: Ungmege népessége ugyanis 1783-ban csak 44,620 lelket számlált; az 1858 diki összeírás pedig már 101,891-et mutatott fel; — e szerint 75 év alatt 57,271 lélekszaporodás

tűnt fel; az 1868-iki összeírás szerint van e megyében 122,938 lélek, tíz év alatt tehát 21,047-tel, 85 év alatt: 81,875 lélekkel szaporodott Ungmege népessége; míg apadt 41 göröggel. — * (Böszörményi síremlékére) e hó 20-ikáig már 2700 frtnál több gyűlt össze.

* (Hire jár) s bécsi lapok már vezércikket is irnak róla, hogy Lónyai magyar pénzügyminiszter b. Becke helyébe közöspénzügyminiszter, s Lónyai utódja Csengeri Antal lesz.

* (Érdekes pénzemlék.) Arad mellett egy ezüst érmet találtak, mely a jelenlegi ezüst 20 krosoknak félvastagságával, s azokhoz egyenlő nagysággal bir, az előlapon nem egészen határozottan kivehető női alak borostyán-koszorúval és leeresztett hajfűrtökkel látható e körirattal: LVI. XIII. D. G. FR. ET. NAV. REX, mi kétségtelenné teszi, hogy ez Ludovicus XIII. dei gratia Franconum et Navarum rex (14. Lajos isten kegyelméből frankok és Navarra királya), míg a hátsó lapon a Bourbon család cimere királyi ko-

Ötödik évi folyam.

25. szám.

Pest, 1869. Június 24-én.

Horn Ede.

Az ország balközép pártja az utóbbi időben egy hatalmas közlönnyel erősödött; e közlönnyel a Jókai Mór által alapított „Neuer Freier Lloyd” című német nyelvű balközép-párti napi politikai lap, melynek feladata németajkú magyar polgártársainkkal politikai mozgalmainkat tolmácsolni, másrészt pedig a művelt külfölddel megértetni a magyar ellenzék küzdelmeit, s azt ennek törekvései számára megnyerni.

E lap szerkesztője Horn Ede, Párisban szerepelt európai nevű hazánkfia, kit N.-Kanizsa Csengeri ellenében léptetett föl balpárti képviselőjelöltjéül. Illegalkalmasb férfinak arra, hogy Európa független közvéleménye és a magyar ellenzék közt a tolmács szerepét vigye, s mert reá ily nagy horderejű szerep vár, bizonyára vágyik őt minden művelt magyar közelebből is megismerni.

Horn 1826. sept. 25-én született Vágújhelyen. Legidősből fia sok testvér közt. Izraelita kereskedő apja kereskedésre szánta, de ellenkező hajlamai arra kényttették, hogy 14 éves korában oda

hagyja a szülői házat és szülőföldjét. Egymásután Prágában, Pozsonyban és Pesten tanult. Már ekkor dolgozott hírlapokba és irt röpiratokat. Hévvél vegyült hazája forradalmi mozgalmába, mint hírlapíró és népszónok.

1849-ben a magyar forradalom bukása kibujdosni kényszeríté, hogy az osztrák katonai törvényszékek szigorán meneküljön. Szászország határán kimerülten, úgy menekült át, hogy egy forint

Horn Ede.

volt egész vagyona. Lipésébe érkezve néhány röpirat jövedelmével szaporította e nyomorúságos vagyont, melyeket a magyar forradalom dolgairól és embereiről irt. A Brockhaus cég

mely a tehetséget benne felismeré, rá bízta a „Gegenwart“ című nagy szemléjében és „Conversations Lexicon“-ában a magyar dolgokra vonatkozó cikkek megírását. Nevének ekkor tájon eszközölt némi változtatása mellett (Einhornról Hornra) biztonságban élt mindaddig, míg nem a magyar forradalomra vonatkozó egyik munkájának („Ludwig Kossuth“) első kötete által magára vonta az osztrák és a szász rendőrség figyelmét, és Berlinbe kellett menekülnie, míg a kiadóját két évi börtönnel büntették. Végre Belgiumba menekült.

Ekkor új alakban ismerte meg a nyomort. Már helyet váltott egy vitorlás hajón, hogy Amerikába utazzék, midőn némely német kiadói Brüsszelben visszatartották. Ugyanis Brockhausnál Lipszében Demographiai tanulmányokat adott ki (1853), melyeket a német tudós kritika nagyra becsült. Ugyanakkor tájon egy pompás művet bocsátott közre Katz dessai kiadónál, Belgium statistikájáról. Katz adta ki már 1850-ben Horn művét Spinozáról, melylyel Horn a szabadgondolkodás tanának, mely minden működésében vezetni szokta, mutatta be hódolatát. Több német politikai hirlapba levelezett és több új munkát irt magyar dolgokról. Ez idő alatt Horn ama könnyedséggel, mely a magyar fajt jellemzi, teljesen sajátjává tette a francia nyelvet. Meghívták az „Independence belge“-hez Capellemans főszerkesztő helyére; de a meghívást nem fogadta el, hogy több német hirlapot az 1855. évi párisi világtárlaton képviselhesen. Párisban lakott az egész kiállítás alatt, s aztán Brüsszelbe tért vissza, hogy Belgium iránti hálás érzetét „Brüsszel, annak multja, jelen és jövője“ című munkája által tanúsítsa; azután visszatért Párisba, hol Michel Chevalier utján, ki a világtárlatnál ismerkedett meg vele, a „Journal des Debats“ mellett nyert alkalmazást. Itt, valamint a „Journal des Economistes“, és az „Encyclopedie du XIX. siecle“ hasábjain, különösen statistikai cikkeket közölt. Ugy francia mint német munkáiban — mert ugyanakkor ilyeket is irt, — lassankint a közgazdaságra tért át a statistikáról, és több tudós könyv által tünt ki, különösen a francia hitelintézetekről és Jean Lawról irt munkáival, valamint Michel Chevalier leckéinek egy fordításával.

1859-ben Párisban megkezdte „Annuaire international du Crédit public“-jének (Nemzetközi évkönyv a közhitelről) közrebozsátását; e mű maig is nagy becsültetésben áll mint a pénzügyi tudományok gazdag tárháza. E vállalatot három

évi folyama után az 1859-iki olaszországi események szakították meg, melyek új hazafi-reményeket ébresztettek Horn meleg szívében. Ekkor egymásután bocsátott ki röpiratokat Dentunél Magyarország érdekében, és a francia, belga és német hirlapokat névtelen cikkekkkel árasztotta el, melyek célja volt Magyarországnak az európai közvéleményt megnyerni. De ez ország reményeinek ez uttal is meg kellett hiusulni, és Horn kifáradtan, kiábrándultan utazott Egyiptomba, ez ország közgazdasági és pénzügyi újja teremtésén közremunkálni.

Itt töltötte az 1864-ik évet majdnem egészen. Az alexandriai Institut égyptien tagjává fölvétele és levelei a Deltáról, melyek a „Journal des Débats“ tárcájában jelentek meg, bizonyítják, hogy ez idő alatt sem tudta a tudomány iránti hajlamát, a tanulmányok utáni vágyát leküzdeni. Később forrólázba esett Kairóban, mely életét fonyegette. 1864 novemberében Párisba tért azon erős határozattal, hogy kizárólag az irodalomnak és a közügyeknek él Franciaországban.

Itt naturalizáltatván, megnyerte a francia polgárjogot a közügyek közötti mozgalomban való tevékeny és buzgó részvétel folytán. Belépett az „Avenir National“ szerkesztőségébe, mint annak egyik fő alapítója s közgazdasági és pénzügyi részének szerkesztője. 1865. január 10-kétől itt volt az utolsó időig. Bátran és erős érvekkel védelmezte a szabad kereskedést, a szabad ipart, a szabad társulási és egyesülési jogot, küzdött az állandó hadsereg létszámának leszállítása, az adók reformálása és az állam pénzügyeibe hozandó rend és takarékoság mellett. Tevékenyen működött közre az „Association“ lap 1865—66-ik évi számaiban, továbbá az azt helyettesítő „Coopération“-ban 1867—68 évben s az „Almanach coopératif“-ban stb. stb. Ernyedetlen buzgalommal dolgozott másfelől a „Journal des Economistes“-ben, s jelentékeny munkásságot fejt ki a „Société d'Economie politique“-ben. „Liberté des Banques“ című röpirata, (1866) mely német és francia nyelven egyszerre jelent meg, mindkét országban egyenlő mérvű közletszésben részesült. Ugyanazon évben Boisquellibert fölött irt művét az „Institute“ a Faucher-díjjal tüntette ki. Ő volt a munkások hitelintézete alapítóinak és 1867-ik igazgatóinak is egyike.

1867-ben, a polytechnicai társulat segélyével ő hozta létre az école de médecine, az école de Turgot stb. helyen tartott érdekes értekezleteket. 1867. közepo táján az értekezletek merészsége hivatalos gyanut ébresztvén, az engedélyt meg-

tagadták azoktól, és Horn nem beszélhetett többé nyilvánosan, egész a népgyűlések idejéig, hol aztán bőven kipótolta az elmulasztottakat.

1866-tól 1868-ig a közgazdaság tanára volt a kereskedelmi iskolában. Ekkor a kereskedelmi kamara a tanárságot összeférhetlennek vélvén azon tevékenységgel, melyet Horn nyilvánosan kifejtett, őt a tanári szék elhagyására felszólította.

Erre Horn rögtön lemond székéről.

A kihirdetett amnestia, melyet az Ausztria és Magyarország közti jó viszony helyreállítása követett, képessé tette őt, hogy 18 évi távollét után 1867. júl. havában hazáját viszontláthassa. Azon biztató kilátás, mely Magyarország közléte körül mutatkozott, arra bírta, hogy megkísérelje maradandó sátorát hazája ege alatt ütni fel.

Horn határozott védője a szabadságnak, mert

attól a társadalom támogatását várja a pártok tévelygései ellenében, és mert tiszteli az emberi elmét és egyediséget, melyek érdekeit ő a legmagasb érdekeknek tekinti.

Horn ragyogón a vitakozási tehetség hatalmával és az indokok bőségével kezeli szónoklataiban tárgyát. Idegenes kiejtése az első pillanatban észrevehető, de csakhamar elenyész azon hallgatóra nézve, ki nem különösen azt kiséri figyelemmel, s csak a kifejezés pontosságának és határozottságának benyomása marad fenn. Mint gyűlési elnök, igen jó békitő, kiegyenlítő, felvilágosító, az előfordult dolgok értelmét kitűnően fogja fel, a vitát ügyesen vezeti vissza medrébe, s a hallgatóságra oly elnök hatását teszi, ki elnöki székét határozott elnöki tehetséggel ulti.

„La Loupe.“

Erdélyi képek.

XXXI. Látogatás Erdély egyik aranybányájában.

Ha a nyájas olvasó szives lesz kísérni, elvezetem az ércek fejedelmének egyik székhelyére.

Abrudbányától csekély távolságban, két hegylanc összeszögellésénél a királyi zúzdák mellett, egy oszlopon fekete tábla áll, rajta ez egyszerű szavak: „Vöröspatak bányahely.“ — Kezdjük meg utunkat: „Szerencse fel!“

A középárányban vett két öl széles út (jobbán roppant mélységgel, balján meredek hegygyel), 20 év előtt csak ösvény volt, melyen nők és férfiak egyiránt lóháton utaztak; — most kocsin teszszük ez utat, de az ég óvjon bennünket attól, hogy lovunk megbokrosodjék, mert csak egy félrelépés s bánya helyett a túlvilágba jutunk.

Az idegen, ki először jár itt, visszatartott lélegzetét szabadon engedi, ha a két órai folytonos kapaszkodás után a piacra felért.

Nem akarván az olvasó türelmét kockára tenni, a város hátralevő részét elhagyom, s kísérommet J. F.*) úr utasítása szerint a mindenfelé tátongó bányák egyikébe vezetem, útközben megemlítésre méltónak tartom, miszerint a bányaművelés e helyen már a dákok és rómaiak alatt virágzott; tekintsük meg p. o. a „Csetátét“, s látni fogjuk, hogy a tojáshalaku alagok, mily gonddal készítették.

Nem lévén még azon időben lőpor, annak he-

lyét tűz és víz pótolta, ugyanis: a követ megmelegíték s hideg víz rálocsolása által repesztették szét, az így keletkezett üreget azután vas eszközökkel után-faragták.**)

Mily fáradságos és lassú lehetett e munka, képzelhető.

Sokan a „Csetátét“ rómaiak által aknázottnak állítják, azért, mert az alagok hengerdedek; ez keveset bizonyít, különösen ha megtekintjük azon kétségbe nem vonható római bányát, melyet 1852. táján fedeztek fel, s hol irással ellátott római táblákat, bányász-eszközöket, bánya-mécseseket, ruha szövetdarabokat stb. találtak. — Egyébiránt művelte légyon dák vagy római a fenemlített helyet, az alagok furásánál követett rendszeresség dicsőségére válik azon kornak. Ennyit a régiekről.

Jelenben az alagok, ott, hol a követ nem elég kemény, fával dűcoltatnak ki (mint az első számú képen látható), vagy kőboltozat által biztosítatnak a beomlás ellen. Az alag vagy tárna (Stollen) csekély emelkedéssel vezetetik a hegy belsejébe a víz lecsapolhatása miatt; ezen történik a kövek kiszállítása, az elágazó orok kutatása, s a belső üregeknek léggel ellátása.

Az alagból elágazó aknázás vagy vájás, mely az arany nyerése végett bányász munkálat folytán jő létre, vízszintes, fel- és leirányuló vagy rézsutos vonalban eszközöltetik.

*) Bányabirtokos mintegy 80 bányarészszel s több bányarészes igazgatója.

**) A tűz nyomai mai napig is tisztán látnak.

Ennyit előre bocsátva, a lehető legrosszabb öltözetben, bot- és gyertyával kezünkben, lépdeljünk a bányajáró után, s minthogy épen a felváltási időben vagyunk, kísérjük figyelemmel a bányászokat.

A torkolaton belől néhány lépésnyire megállnak, aztán leemelt főveggel s összetett kézzel imádkozván, tova haladnak, míg végre kiki kijelölt helyére (4—5 egy vájnába) jut; — itt előveszik műszereiket és megkezdik munkájukat, feladata lévén mindenkinek négy 8 hüvelyknyi mélységű lyuk furása, mit a vésőnek forgatása és kalapács ütése által mintegy 2 óra alatt eszközölnék. Furás után a lyukak löporral megtöltetvén, apró kőmorzsalékkal befojtatnak, taplóval láttatnak el s meggyújtatnak; — erre a még 10 percel ezelőtt nevetgélők szó nél-

A kivájt követ többnyire gyermekek (karucások) hordják az aknákból a rakadorra (Füllort), honnan a fõalagon át ló által vont, vagy ember által taszított kis kocsin jut a szabadba, hol az aranyat nem tartalmazó meddő kőzet (Taubesgestein) rakásra hányatik, az arany tartalmú pedig apróbb darabokra töretvén, a bányabirtokosok között rész szerint szétosztatik.

Ha az arany szabadon jö el, felügyelet alatt érték vagy súly szerint történik az osztás.

Miután kiserőim eddig csak követ láttak, addig is, míg aranyat mutathatok, célszerűnek hiszem a bányaművelést közvetve vagy közvetlenül eszközök anyagi helyzetéről, illetőleg jövedelméről néhány szóval megemlékezni.

Minden bánya-társulatnak van egy igazgatója, megfelelő bányajárója és közbányásza. Az igazga-

Részlet a verespataki aranybányából. (Staubert Ö. rajza.)

kül a legközelebbi mellék folyosóba menekülnek, s csendesen várják a töltések ágyuhangját felülmúló dördülését. 5—7 perc múlva újolag imádkoznak, némán s halványan lépnek az aknába, megvizsgálándók, ha valjon szétrobbant-e mindenik töltés? ha nem, az illető új taplóval látja el azt, s újra tüzet ad. Az ember élete soha vékonyabb hajszálon nem függ, mint ilyenkor, mert ha a tapló kissé nedves, s a kistülés akkor történik, midőn a bányászok az aknába léptek, menthetlenül elvesznek.

Midőn az akna megvizsgálatott, megjelenik a bányajáró s a szerte heverő követek megnézegeti, úgy szintén az oldal falakat, valjon nincsen-e szin-arany?

A leirt munka után a bányászok más helyen folytatják azt, mit itt végeztek.

ti perli a birtok háborítót, (a munkálatok föld alatt történvén, a birtok háborítás nem tartozik a ritkaságok közé: különösen ha valamelyik bányában áldás*) mutatkozik;) fizeti a bányászokat, gondoskodik löporról, egy szóval: kezelteti és igazgatja a bányát, miért rendes fizetés helyett a szétosztandó kő vagy aranyak egy bizonyos részét kapja.

A bányajáró ügyel a bányászokra, kiosztja a löport, s vezeti a kijelölt bánya-munkálatot. Fizetésül követ s a szabad aranyból százalékot kap. A bányajáró, mielőtt hivatalát elfoglalja, fölesküszik.

*) Áldásnak nevezik a gazdagabb arany telepeket vagy ereket.

A *közbányász* naponként négyszer megy a bányába, minden bemenetnél 2—2½ óráig dolgozik, saját gyertyáját és műszereit használja, hetenkint (egy hét 5 munka napot számlál) 2—3 forint fizetésért; és mégis, e szegény nép vidám és jókedvű, mintha a halál mérhetlen távolban volna tőle, pedig ott kullog szüntelen nyomában s csak alkalomra vár, hogy a menekvés útját elzárhassa. A bor kedvenc itala a bányásznak. Nehány évvel ezelőtt a mulatóhelyeken negyed kupás üvegek nem használtak, de most „szegénységi bizonyítvány” néven széltiben használtakatnak.

A helyi királyi bányát is meglátogatván, a következőket jegyeztem fel:

A királyi bányák rendszeresen műveltetvén, az alagok kőboltzat által biztosítvák, s méretjegyekkel ollátvák; e méret-jegyek szerint a főtárna, mely 136 vájnányilással bír, 9 ezer láb hosszú, a felszíntől legnagyobb függélyes mélysége 900 láb. A kővek kiszállítása vasúton lóerővel történik. A bánya mélyébe gép által hajtott levegő dacára, a gyertya csak rozsul és gyöngö fénynyel ég, sőt gyakran kialszik, miként ez jelenlétemben is történt, s ezt a bányász figyelembe sem veszi, pedig naponta 8 órát kell e légzésre kevésbé alkalmas levegőben időznie, mely időközben 7—8 mázsa kővet kell fejtenie. Egy mázsa fejtett kő után 12 kr. fizetés jár, de ebből levonnak: félfont lőpor, műszer-kopás és gyertyára, s így a 12 kr. lecapadt része vajmi esekély.

Van rá gyakran eset, hogy külről nem látható hasadék vagy üreggel van összekötve a vésett lyuk; ilyenkor a lőpor semmi kővet sem szakít, de azért a levonások megtételek, s így a munkásnak saját munkájára rá kell fizetnie.

Mint értesültem, naponta 124 bányász izzad e helyen fekete konyeréért.

Láthatjuk tehát, hogy egy kapásnak több jóvedelme van, mint egy közbányásznak, pedig mily

nagy közöttük a különbség! az reggeltől estig szívja az isten szabad levegőjét, gyönyörködik a természet szépségein, s örvendhet a pacsirta dalának, mely munkája közben kíséri; míg ez a föld alatti sötétség s romlott levegőben, kitéve a megbénelésnek vagy halálnak, nehéz munka közt kinlódja át rövid életét.

Valjon a fényes úrilak büszke asszonya, midőn a hiúságának hizelgő ékszereket magára rakja, sejtí vagy tudja-e, hogy azok fényüket számtalan munkás fáradságának verejtékcsepjeitől kölcsönzik?

A szétosztott követ, melyben az arany apró szomcsékben találhatik, többnyire lóháton szállítják a zúzdákhoz, melyek éjjel-nappal hangos, de tompa zajjal munkálódnak; az ezekhez szükséges

vízet a város felett levő nagy-szerű tóból, illetőleg medencéből nyerik.

E viztartó a mult század végén készült, és másfél millió forintba került, mely összeget az állam kölcsönz. E viztartó-medence nagyságát eléggé kifejezettnek hiszem az által, ha megemlítem, hogy jó télen és tavasszal annyi vizet képes magába fogadni,

Verespataki aranytisztító. (Staubert Ö. rajza.)

hogy a számtalan zúzda 5—6 hónapon át szünet nélkül működhetik. Innen van az, hogy a bányász: „ha vize van, bort iszik, ha vize nincs, vizet iszik.”

A zúzda ütő-cölömpjei alatt szétzúzódtott kő nagyobb részét elmossa a víz, a használható rész pedig leülepedik, mely üledék tökéletesen oly színű, mint a Tisza kiöntésénél hátra maradt, s ugynevezett „iszap,” t. i. zöldes-szürke; ez üledékben arany, ezüst, ón s még több idegen rész találhatik, melyek eltávolítása akként történik, hogy egy maroknyi a tömegből a mellékelt képen látható (l. 2. sz. képet) fateknőbe tétetik, melynek fenekén, a víz feletti folytonos ide-oda mozgás következtében az arany, mint legsúlyosabb rész, leülepedik, de nem egészen tisztán. A vég-

leges tisztázást eszközözlendő, az arany vasmoszársban higánnyal addig dörzsöltetik, míg a higany az aranynak minden szemecskéjét magához nem ragadja. Ezen művelet után a higany egy vászondarabon átnyomatván az arany, poralakban hátra marad. Az olvasztás a lehető legegyszerűbb módon történik, u. i. az aranypor újlag vászondarabba tétetvén, bekötöttek, s egy vaskanálba helyezett szén között a tűz felett addig hevítetik, míg az apró szemecskék felolvadván, egy tömeggé nem egyesülnek. Az olvasztás nem igényel több időt 25—30 percnél.

A kő sokszor igen csekély aranyat tartalmaz, p. o. a királyi zúzdák egyike közelébb három hét alatt 600 mázsa követ tört, s az eredmény csak

10 darab arany lőn. Ha jobb a kő, 7—8 mázsa 10—15 aranyat is ad.

Végre az ezüst- és óntartalmú üledék a zalathnai kohóknál olvasztatik ki, mázsa szerinti meghatározott díjért.

Az arany évek óta nem fordul szabadon elő, miért a bányatársulatok és birtokosok csak nagy erőfeszítéssel képesek bányáikat műveltetni.

Nem egyszer hallani ily sohajjal kísért felkiáltásokat: óh 60—62-tős évek, hova tüntetek?! — Megjegyzendő, hogy ez időtájt mázsa-számra találták a tiszta termés aranyat. Sóhajtni igen, de szomorkodni nem tud a bányász, mert remél, s kiben a remény él, az boldog, s mint ilyen vigan koccint és kiált: „Szerencse fel!”

Staubert Ödön.

Gasztronomiai körütekintés.

I.

Ha akarod, hogy a lámpa égjen, ne vond meg tőle az olajat, mondá egy böles, kit gazdag barátja elhagyott annyira, hogy szegény az éhhalálnak regényes utján tántorgott. A ki hasát istenné, az fejét kéménynyé teszi. A ki igen sokat eszik, az rendszerint nem válogat. Ujabb időben sokat enni nálunk annyit tett, mint jól enni, inkább szem előtt tartva a testet, mint a szakácsművészet szellemét. Ennek szükséges következménye az volt, hogy a tudatlansággal még renyhesség is párosult: a nagyehető és lajhár igen közeli rokonok, szellemdús testvérek. A mértékletesség elősegíti az emésztést; a mértékletest nem nyomja az ételek terhe; feje szabad, eszméi, fogalmi tiszták, s bár a legszárazabb valamit kelljen is írnia, felhőtlen szelleme, tiszta könnyűded irányban terem meg mindent. A mértékletes kedvvel lát ügyei után; megöregszik betegség nélkül, s egészségben élvezi az élet örömeit. És így a nagylelkű természet ez egyetlen erényért százsoros jutalommal tetézi.

Állandó evési vágy butává tesz. A régi egyiptusi orvosok minden betegséget az ételektől származtattak. Mennél jobban emésztünk, annál finomabb az emésztési nedv, s annál erősebb a szellem. Cheyne azt mondá, hogy üres gyomorral kell birnunk, ha azt akarjuk, hogy kedélyünk vidám legyen. Protogenes azon egész idő alatt, míg Jalyus festsőnyvét készíté, rendkívül mértékletesen élt, hogy gyakori és nehéz ételekkel találékonyasága és izlése finomságát el ne rontsa. A Therapeuták (testüket sanyargató szerzetesek) nap lementé előtt soha sem ettek semmit, s pedig

azon elvből kiindulva, hogy a nap a bölcsesség törekvésére van teremtve, azért a testről csak sötétben, az éj homályában szabad gondoskodni. A híres Law ifju korában naponkint csak egy-egy szelet csirkehúst evett, hogy feje tiszta legyen. A kövérség és butaság (Chesterfield zserint), elváhatlan társak. A levegő, melyet a böetiaiak beleheltek, az emberek butasága miatt kövérnek nevezetett. Az indoknak igazuk van, midőn az ördögöt nagy falónak mondják.

Hanem én talán kissé sokat is mondok, ha minden nagyehetőt ostoba ördögnek tartok; mégis igaz, hogy a torkosság és kapzsiság igen szívesen járnak a butasággal karöltve, s ezekhez igen könnyen szegődik még a negyedik rosz is. Legalább azon állat eszik nagyon sokat, mely tisztátalansága miatt szójárásá vált, mindent, választék nélkül, a mit, hogy udvariasan szóljunk, az orra elébe tesznek, a nélkül, hogy, mint magát a mese kifejezi, a tölgyfára, mely gyümölcsöt hoz számára, gondolva, egyet rőfentene. A kacsza is egy igen alkalmas példa ide; e szárnyas ostobább s ügyetlenebb, mint bármely házi állatnál. A ló és elefánt, e nemes állatok is bizonyítják állítasomat. Okosság úgy, mint tisztaság és mértékletesség bennük is meg van, valamint igen gyakran a választék és mennyiség is. A mértékletes hindunak legerősebb átka: „hogy egész héten csak egyféle adányt használhass!” mivel a tisztaság nála második természet. A falánk déltenger-szigeti ellenben így átkozódik: „hogy apád csontjait kelljen kiánsod levesnek!”

Gyümölcs, növény és káposztafélék valának

az embernek első tápszerei, s csak Noe és utódai nyertek szabadságot húst és mindent enni, a mi él és mozog, azon megjegyzéssel, hogy az állatok véréből tartóztassák meg magukat. A héber szövegben ez így hangzik: mert a vér lelke a lusnak. A vér nehéz, mélaságra vezető és részben mérges eledel. A vér teszi az embereket és állatokat dühössé, mint ezt már Tertulían is megállapítja. Ő félnék katonákba az által önte bátorságot, hogy most leölt állatok véréből adatá eléjük. Rousseau „Emil“-ben említi, hogy a vér élvezete az embert bosszuvágyóvá s haragossá teszi, a növényelodelek ellenkezőleg szeliddé.

Mózes a hűségére vonatkozó általános szabadalmat ismét érvénybe léptetve s a teknőcök, tengeri s folyami rákok és osztrigák nyugalomban maradtak, mivel megtiltá azon vízi állatok evését, melyek uszonyok s pikkelyek nélküliek. Hogy Mózes kivételesen a disznót tisztátalan és élvezhetlennek bélyegezte, azt igen kedves valaminek találok, és majdnem egy második Lord Gordon lettem az indoknál, de szerencsémre még idejekorán szemembe ötlött a braunschweigi és veronai salami, lyoni kolbász, a pied de cochon a la Saint-Menechould, cotelettes de corefraies és bayonnei sonka.

Homerek leírása a görögök lakomáiról bizonyítja, hogy ezek nem a legszelidebb erkölcsökre mutattak. Az ökröket maguk a királyok ütik le, maguk huzzák le bőrét és metszik darabokra, mely foglalkozás nálunk a mészároslegények köré tartozik. Agamemnon Ajax elébe egy ökröhátat tett és a legmagasabb uraságok és feliszenének ették, mint kielégíthetlen falánkok. A Herkules falánksága igen ismeretes a görög hitregében.

Euripides a szomorú játékokban is kitünteti Herkulesnek e népies jellegét. Epimachus mondja: „Látnád csak Herkulest enni, meghalnál aggodalmadban. Torkából ordítás emelkedik ki, álkapcsai hangosan kocogtak, foga nyikorgott, lélekzete szája- és orrából füttyölve törtetett elő, s fülei mozogtak, mint egy négylábu állaté.“

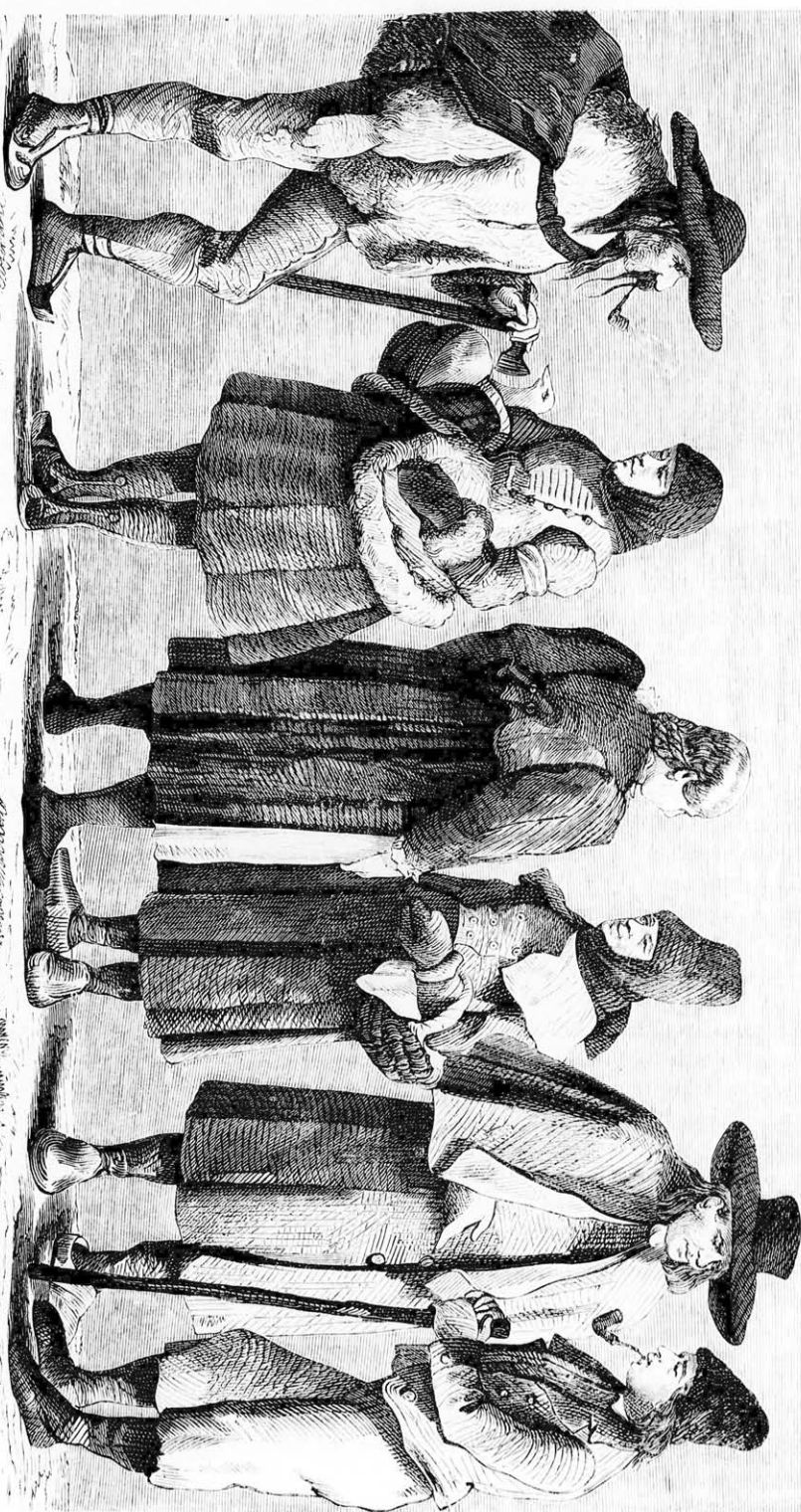
Mennyi mindennek kellett történnie, míg a Homer és Ossián korabeli comboktól a spartai leves, a potage a la reine, coquille a la financiere s a suprême de volaille-ig jöttünk! Itt is a természet volt a böles irányadó és tanító: az izlés, látás és szaglás voltak első útmutatóink, inkább mint most. Az embernek még nem finomult természetes állapotában élesebb érzéke volt, mint

most; a vándornépek és vad emberek mai nap is bizonyosságot tesznek erről. S így tudta az ártalmat az ártalmatlantól ezen érzékénél fogva megkülönböztetni. Az ösztön ép oly jó vezér, mint a fontolgtatás s okoskodás. A természet érhetően integét, az izlés és szaglás pedig azon segédek, melyek az élvezésre hívnak vagy eltiltanak. S így az izlésnek megfelelő és jóillatu növények jók, míg a rozillatuak visszahatást szülnek; végre az undort gerjesztők, vagy egészen vagy részben ártalmasak. — Így a szem látva némely gyümölcsök és virágok sötét színét, mérges tartalmat gyaníthat; így például a csucsorfélek minden neménél, a burgonyától a paradicsomalmáig, a hullaszintű csalmatok, a halálthozó ádáz, a sötétpiros nadragulya, a gyűszű- és sisakvirágoknál, annyira, hogy valóban igazat kell adnunk a spanyol költőknek, kik azt mondják, hogy „a színézet a virágok lelke.“

Az izlés pedig, míg a látás néha csalódásnak is alá van vetve, biztos vezér. A szem fölséges színezeteket szemlélve, a költőiség egébe ragadtatik, s így szemlélete megcsalja, mint gyermeket a szivárvány, az izlés ellenben biztos alapokra épít.

Így látták a spanyolok, s utálattal szemlélték az amerikaiakat egy kigyó-nemet enni, melyet ők guszna-nak neveztek, s mely az ő szemük előtt oly csemegeszerű étel volt, hogy a köznépek nem is szabadott abból enni. — Midőn azonban e szép Kazikin Anakouna egy ünnepély alkalmával a kigyót a spanyol izstiek elé tévé, s ezek csupa kíváncsiságból megizlelték, azt oly kitünőnek találták, hogy ez időtől fogva a spanyol nyencek előtt állandó hirnek örvendett. Így mindenhol s mindenha voltak nők az egész világon, kik minket az élet élveire megtanítottak, vagy ahoz vonzottak, s vannak nők, kik ezeket szebb színekben és megfinomítva állítják szemünk elé.

Hanem, mint említve volt, a szaglásnak is fontos szerep jutott. Hogy szaglási szerünk kevésbé tökéletes, azt azon szokásunknak kell felrónnunk, hogy még vagyunk szokva, egy gyakran kétes konyhának mesterkéltségek készítményeit élvezni, a nélkül, hogy szaglási szervünk által azt közelebből is megvizsgáljunk. Az nyenceknek rendszeren igen finom orruk van, melyeket Aristophéus a „Békák“-ban finomul kipróbált orroknak nevez, azért már csak ez oknál fogva is, haladatos-ságból, kellene orrunkat igénybe vennünk.

Torontali sokácok s mecklenburgi eredetű németek. (A magyarországi németekről" c. cikkhez a 399. oldalon.

A FEKETE PARIPA.

(Württemberg Sándor gróf után.)

űhős farkasokkal versenyezve
Süvölti a vihar éji dalát.
A csikósnak rablásra jön kedve,
Lóra pattan, úgy is kemény az ágy.

A kantárszárt erősen megkapja,
A fíradt mén elvágat vele.
S hogy hű lova, még jobban ragadja :
Sarkantyút vág kegyetlen' bele.

Rég szolgál már, csak a bőre-esontja.
Fujtatva fut, nagyokat fíhál.
De a csikós ostonnal csapkodja,
Viszhangzik a puszta csapásinál.

Tajtékkel ellepott oldalából
 A nemes vér csak úgy csörgedez.
 A rablónak arca dübbe' lángol,
 Lová roskad — — s csak ingerli ez.

Csak ellenét kínozza halálíg,
 A ki gyűlöl, — a vad kannibál.
 A leghívebb baráttal így bánik
 A csikós, a kegyetlen zsvány.

De a felhők paripái látva,
 Csak úgy fujják a haragos tüzet,
 S felöltözve sötét, gyász ruhába,
 Bőszülten eldörgik részvétüket.

Tombolnak a szélvész szárnyin vadúl.
 Villog, cikáz a láthatár, az ég.
 És a csikóst szétvágják lovastúl
 Egy villámmal, miben a boszú ég.

S a ki lovát ily vadul kergette :
 Se híre, se hamva, hova lett ?
 Meg nem mondják — a hóba veszett-e ?
 Vagy az erdő vet rá szemfedele ? . .

A zsványt a pokol temette be.
 De lova még a pusztán csavarog.
 S mint a boszú kísértő szelleme
 Éjjelenként rémcsen kavarog.

S ha a csikós, a tova éjszakának
 Idején, rabolni útnak ered,
 S hű lován, mint a vihar elvágat :
 Nyomába száll egy fekete sereg.

Ezer villám lángol fel szemében.
 A bűvös éj titokkal van tele,
 Ez készíti a zsványt, hogy ne féljen !
 És hajt vadúl, a pusztá reng bele.

Hegyen-völgyön, tüskén, bokron átal
 Eszét veszítve, hajt fényes reggelig.
 Találkozik ekkor a halállal,
 S egy árokba bukva — eltűnik.

Csepeli Sándor.

A magyarországi németekről.

(*Kászonyi Dánieltől.*)

Magyarország nemzetiségei közül egyik sincs annyira szétszóródva, mint a német, minek oka valószínűleg az, hogy különböző korszakokban telepedének meg nálunk.

Már első szent királyunk atyja, Géza vezér is telepített le nálunk németeket, hogy a magyaroknak Merzeburgnál nagyon megritkult sorait kipótolja. Azon korszakban tudniillik minden fegyverfogható férfinak ki kellett háboru esetén a sikra szállnia, s ezért a merzeburgihoz hasonló vereség nemcsak a hadseregre, de magára a nemzetre nézve is vereség volt.

Szent Istvánnak neje is német hercegné lévén, még több németet hozott be az országba, bárha jobbadán csak lovagokat. Ez időszakból származik két, Magyarországon maiglan virágzó nemzetiség: a gróf Batthyányiak (akkorban Wasserburgok), s a Sztárayak, akkor Wenzellinek. Ez utóbbi sz. Istvánnak egyik hadvezére vala, s ő szúrta le a király ellen fellázadt Kupát.

Ez időtől fogva a következő századig nem vándorolt hazánka több német; de már a XII-dik század közepén II. Géza a nagyon megritkult lakosságú országot megint németekkel népesíté. Alatta jöttek be a dunántúli s a szepességi németek, kik elsők alapítottak szabad királyi városokat, melyekben ők több rendbeli előjogoknak örvendettek: ugyanis ki voltak véve minden más

törvényhatóság köréből, s csak a király iránt tartoztak hűbéri szolgálatok- és adókkal, a miért is *peculia regia*, vagyis „királyi uradalmak“ nevet viseltek.

A siralmas tatárjárás után IV-dik Béla alatt ismét számos német telepedő jött hozzánk; a flandriaiak városokba telepedtek; a svábok a bábenbergi Frigyes által elpusztított Sopron-, Vas-, Zala-, Veszprém-, Győr-, Fehér- és Tolnamegyékben fészkeltek be magukat, a szászok pedig a Szepességben s Abauj- és Sáros-megyék egy részében. Magyar- és Erdélyország minden egyéb német lakosai későbbi bevándorlásuak.

Hogy az erdélyi szászok a szepességekkel ugyanegy eredetűek, nemcsak tájszólásaik, hanem szokásaik hasonlatossága is igazolja, némely eltérésük dacára. Ők például a könyv szerint szótagolt szót saját tájszólásuk szerint mondják ki, például: W,a,l,d = *Besch* (erdő), S,p,e,ck = *Rohflisch* (szalonna); S,o,l: sol, d,a,t: dat = *Moser* (katona). A szepességiéknél már ezt nem találjuk, bár ezek tájszólása is sajátos, például: *I hob'n Kabisoz in ana Kobischollu naugesacht*, = *Ich habe den Kaffeesatz in eine Kaffeeschale geschüttet*.

Az erdélyi szászok ez országba csak a tizenhatodik század elején vándoroltak be nagyobb számmal, hol ma kilenc székben laknak. Az erdélyi

szászok jobbadán földbirtokosok, munkásaik pedig a székeikben lakó számos oláhok; egyébként szorgalmasak s iparizók, a nehezebb munkát azonban szeretik az oláhok vállaira rakni.

Az erdélyi szász nem igen szaporodik. Családi élvnek látszik az náluk, hogy egy-egy párnak egy gyermekénél többje ne legyen, s ezért többgyermekes házat köztük alig is találhatni. Innen ez, hogy a szászok most sem számosabbak, mint voltak bevándorlásukkor, úgy hogy 250,000 lelket alig számítanak.

A szabad királyi városokat nem számítva, a Szepességén kívül Magyarországon még csak Abauj- és Sárosmegye négy helységében laknak szászok, u. m.: Alsó- és Felső-Mecenzéfén, aztán Német-Falun és Sóváron. Az utóbbi helyen a németek jobbra takácsok és cipészek.

Dunántúl már számos a német, kik közt a magyarságon kívül vendek is vannak. E németek Lausitzból származnak. Tájézólásuk a szepességiek és erdélyiekétől egészen különbözik, s inkább az alsó-ausztriaihoz hasonlít. A nem hienc-németek legnagyobb része már megmagyarosodott, nevezetesen Győr- és Vas megyében. Veszprém- és Tolnamegyében is van még sok helység, hol a németek tömegesen laknak, s hol még nem magyarosodtak el egészen, míg azonban Zala-, Baranya-, Győr- és Fehérmegyében már majdnem jobban beszélnek magyarul, mint németül.

Esztergamegyében is van némely helység, melyben németül beszélnek, mint Doroghon, Piskén, Sütön, Táthon és Leányváron. Pozsonyban a Csallóköz nyugati részén igen sok német lakik, de ezek is sokkal jobban és szebben beszélnek a magyar, mintsem a német nyelvet.

A Duna felvidékén még csak egy megyét találunk, melyben németek is laknak, t. i. Pestet;

ezek azonban újabb telepedők, s jobbra Würtembergből és Badenből származnak, mit tájzólásukon is észrevehetni. Ezek igen szorgalmas és jómódú emberek, nevezetesen a Pest szomszédságában levő Soroksár mezővárosban. Házaik csinosak, szobáik tiszták, s mindannyiuknak szép lovaik s tehenek vannak. Soroksártól délnek Hartván nevű, szintén svábok által lakott helység fekszik, ennek lakosai közül az egyik, a nevét Gazdag Jánosra magyarosított sváb vagyonát félmillió értékünél többre becsülik. A hartvániakkal hasonló módon gazdagok a duna-vecsei németek. A Duna budai oldalán fekszenek Taksony, Perbal, Tök, Solymár, Szent-Iván, Mány, Vörösvár, Csaba, Alberti, Promontor (Buda-Előfok), Hamzsa és Ráckeve, részben szintén gazdag német lakosságú helységek.

De jómódúak a bácsi és bántági németek is. Ezek 1848—1849-ben igen vitézül küzdöttek a magyarirtó rácok ellen, s habár több izben szölitottak fel a császáriak részére állani, mégis mindig hű fiai maradtak magyar hazájuknak.

Pestmegye, Bács, a Bántág svábjai s a bántági határvidék svábjai, csak II. József idejében telepedtek Würtembergből hazánkba, s hazánk ma már épen oly hű, mint szorgalmas és vagyonosodó fiaikat bir bennük.

A fennebb említettekén kívül még több más megyében is található német telepedőket, kik azonban jobbadán újabb időben jöttek Magyarországra Németország mindenféle vidékéről, nevezetesen a krassói, szathmári és szabolcsi németek. Az utóbbi megye Ujváros nevű, 9000 lelket számító falujában azonban már annyira elmagyarosodtak, hogy újabb nemzedékük a német nyelvet nem is érti.

A római ghetto, és valami e szó eredetéről.

A héthalmú Róma egyik főrészt s nevezeteseget képezi a zsidók lakhelyéül szolgáló városnegyed, az u. n. *ghetto*. Kiterjedése bár nem igen nagy, mégis a Tiber mellett néhány jelentékeny utcát foglal magában a Ponte quattro capi, s a Piazza del pianto közt, a mely tér minden időben fölötté kicsinynek mutatkozott az ott lakó mintegy 5000 család számára. Nyole torony köríté hajdan a zsidóvárost, s a zsinagóga melletti kapún volt a főbejárata. E bejáratok minden este elzárattak s őriztettek, és haj volt a hébernek, a ki a város egyéb részeiben mert még ezentúl tartózkodni.

IV. Pál pápa volt az, ki 1555-ben „cum nimis absurdum“ című bullája által a római zsidóknak megtiltá a keresztényekkel való legkisebb érintkezést is, s őket a ghettóba száműzte. E városrészen kívül nem volt szabad a zsidóknak másként megjeleniök, mint a férfi sárga kalapban, a nő pedig sárga fátyollal. — Valamint az egész középkoron át, úgy még ma is a szegényebb zsidók kereset forrása mindenféle ócska tárgyakkali kereskedés. Halomra hevernek az ajtóik előtt e zsidóárúk, s igen eredeti látványt nyujt az ezeket el- s összerendező nívülag. Mindazon középkori kegyetlenségek azonban, mint farsangkor a zsidók

kergetése, új pápának trónrajutása alkalmával történt nyílt támadások, melyeknek a zsidók mindannyiszor kereserien ki voltak téve, most már nagy részben megszűntek. A világosodás szelleme, mely a hol csak benyomulhat, mindenfelé elküldi üdítő sugarait, eszközozte azt, hogy a régi vallási rajongás fészkében, Rómában, is eltűntek az ember és ember közé állított sorompók, a most élő pápa IX. Pius trónrajutásának első évében megsemmisítvén e középkori rendeleteket; s azon napok óta szabadságukban áll a zsidóknak ott lakni, a hol akarnak. De örökös haszonbér követ kezében röghöz levén kötve, még most is a zsidóság nagyobb része inkább szeret itt tartózkodni s régi szokásait megtartani; a régi ghetto tehát jelenkorban is majdnem kizárólag zsidók lakhelye.

Ezuttal tán nem lesz érdektelen itt némi, a „ghetto“ szó eredetére vonatkozó adatokat a t. olvasóval megismertetni. Azt ugyan tudjuk, hogy a ghetto zsidó utcát jelent, s majd minden nyelvben meghonosult, de tulajdonképi értelmét e szónak sokszor nagy szókönyvekben is sikertelenül keressük, s csak itt-ott lelhetünk némi erőtelen gyanításokra. Így találjuk egy helyen: hogy Ghetto valószínűleg az olasz *giudeccából*, ez pedig *Judaica*, *Judacariából* származott (a két utóbbi Muratori szerint a zsidóknak Velence s Salernóban kijelölt város-kerületek elnevezése, mi már 1090-ből kelt okiratban említve van). E megjegyzés azonban már annál fogva sem védhető, mivel a Giudecca szó, mely minden esetre Judicából származik, nem a zsidókra vonatkozik, hanem a velencei Zudegának (ítélt, odaengedett) értelmével bír. *Temanza* állítja s bizonyítja, hogy a Giudecca (még most is fennálló sziget Velencében) a 9-ik században toreno agiudicato (bíróilag átengedett) hely volt a Borbolani, Iskoli és Selvi családok számára, melyek *Trudonico Péter* dozsé megöletése miatt 864-ben száműzettek s később kegyelmet nyerve visszatértek. — E nagyon bizonytalan magyarázatnál tehát nem állapodhatunk meg.

Első pillanatra helyosnek tetsző véleményt olvashatunk *Gregoroviusnak* „Rajzok“ című művében. A 103-ik lapon a római ghetto említésénél többi közt ez van: „IV. Pál pápa koráig a zsidóknak szabad volt, ha nem is mondatott ki ha-

tározottan, — Rómában bárhol lakni. Ezután már a pápa a velenceiek módjára szorosan elzárt lakhelyet rendelt nekik. — Eleinte ezt vicus Judacorumnak hitták, később neveztetett el ghettó-nak, mi nem látszik összefüggésben lenni a velencei Giudeccával s valószínűleg a thalud szó: *get*-ből képződött, mely elkülönítést jelent. Julius 26-ikán 1556. vonultak a római zsidók a ghettóba.“

Mondom, e magyarázat kezdetben találó s döntőnek látszik, mindazáltal nehéz volna feltennünk, miszerint a zsidónegyed elnevezése a zsidók kebeléből ment légyen át az olasz nyelvbe, mert ez nagyon valószínűtlen. Sőt inkább azon gondolat merül fel bennünk, hogy tán rátolták a zsidókra a dologgal együtt a nevet is. S valóssággal úgy is van, a mint a következőből látható.

Az, hogy ghetto egyértelmű legyen *öntéssel*, sokaknak feltűnő lesz, de mégis úgy van. A ghetto szó velencei eredetű, mert, mint a régi szigetváros egy alapos ismerője beszéli, az első Ghetto Velencében származott. Ezen ghetto Velence éjszaki végén van, s két részből, illetőleg két, hidak által összekötött szigetből áll, a melyek egyiko *ghetto vecchio*, másika *ghetto nuovo* nevet visel. Az utóbbi *Temanza* szerint a 15-ik századig posvány volt; de az első már sokkal korábban megerősített, s az öntések helye volt. E helység azért *ghettó-nak* (azaz öntvény, öntés) neveztetett.

Lassanként a másik szigetet is szilárdá tették s mindinkább épültek rajt házak. Ezek eleintén keresztény családoknak szolgáltak lakásul, mig-nem 1516-ban a zsidóknak határozottak ki- s elzáró lakhelyül. A ghettó névvel ez új sziget is felruházott, s most már állandó elnevezése lett a zsidó-utcának, mely elnevezés Olaszország más városaiban is elfogadtatott.“

Temanza magyarázata nemcsak aránylag log-jobb, de biztos és valódinak látszik, mi mellett tehát nyugodtan meg lehet maradni.

Végül még egy megjegyzés. A velencei szójárásban *ge* szótag (mely az olaszban dzse), úgy ejtetik, mint a magyarban; s az olaszban e hangot csak egy *h* betoldása által hozhatjuk elő. Ez az oka annak, hogy a velencei getto az olasz nyelvben ghettoba változott át.

Koricsóner Lipót.

Egy hét története.

(Június 21.)

(VK.) Az *ebhó* ez idén hamarabb kezdődött Pesten, mint más években. Nem a nyárhői meleg miatt, a mi most teljességgel nincs, miután egy idő óta plaidre és esernyőre nagyobb szükségünk van, mint fagylaltra és fák árnyára; hanem azon hév miatt, mely e hónapot a kutyák idényévé tette. Kérvény az ebekért, meeting az ebek érdekében, panaszkodás, zúgolódás az ebek zsarnokai ellen, a városi atyák megdőbbenése az ebkérdés miatt — ez a múlt hét legkidombordóbb vonása fővárosunk arculatán. A szájkosár és póráz, melyeket a „kedves jószágok“ bolyhos fejére parancsolt a város közgyűlése, egészen felizgatá mindazok kedélyét, kik á la lord Byron „életük leghűvebb barátjának“ kutyájukat tekintik, mint a mely „bátran véd s örömmel üdvözl.“ A sok pesti nyomorúság miatt, mely az emberek életét keseríti el és rövidíti meg, a szemétdombok, rossz esatornák, iszonyú kútak, szenvedhetlen porfellegek miatt rendszeren csak a hírlapírók és orvosok panaszkodnak, mikor egyéb dolguk nem akadván, elkezdik hányni a borsót a falra; de az a „kegyetlen rendszabály“, mely a négy lábú hivek utcai szabadságát tette tönkre, általános felzúdulást idézett elő palotákban és kunyhókban, a hol csak agglégények, öreg aszszonyságok s egyéb kutyabarátok elkeseredett kedélye adja a tónust. A városkapitány fenyegető levelet kapott, hogy a „pórázból“ hurkot készítenek az ő nyakára, s mindazok, kik a közgyűlésen a kutyák ősi szabadságának nyílt hadat üzentek, névtelen fenyegetések kísérteteivel találkoznak. Jaj nekik! Mért nem sanyargatták inkább felebarátaikat: az mindennapi dolog, és senki sem ütközött volna meg rajta; de a jámbor tereintések elleni szigor, (melyek ha nem haragnak és nem dühödnek meg, a világ legkéznyalóbb lényei, kivéve tán azokat a két lábú példányokat, kik e tulajdonságot még nagyobb tökélyvel utánozzák), e szigor egész kutyakultuszt fejtett ki, mely a városi határozatot elébb-utóbb meg fogja dönteni. Felényi hév a saját magunk jóléte iránt, már évek előtt létesítette volna a vízvezetést, boulevardokká emelte volna széles utcavonalainkat, szóval előidézni mindazt, a miről most még csak ábrándozni szoktunk. Bizony nem csoda, ha sok ember gondolkozóba esik e kutya-saisonban: vajjon nem volna-e jobb négykézláb járnia, akkor talán több felebaráti szorrettel találkozunk!

De dacára, hogy ez új, négy lábás philantrópia

képezi a hét speciális történetét, mégis csak „hátrább az agarakkal“ és minden kisebb-nagyobb fajta csaholó martyrrel — van tán egyéb is, miről szólhatunk.

Most még van.

A nemzeti színházban még egy heti játékrond, az akadémiában és Kisfaludy-társaságban még egy-egy ülés van hátra a nyári szünet előtt, mi alatt a művészet egész birodalma az ujtéri német színház egyedárujává fog válni.

A nemzeti színház lámpája különben máris csak pislog. Az első rendű tagok, kik azt a művészet olajával éltetik, egy hét óta vendégszereplenek a vidéken szerteszt, hol maradt még valami amaz idők lelkesedéséből, midőn színészek voltak a nemzet apostolai, s nem Madarász et comp. Még itt-ott terem egy-egy billikom, sőt nagy ritkán (mint például Kolozsvárt nem rég Prielle Kornélia számára) egy fáklás zene is.

Hanem cserében mi is kaptunk ezúttal egy vendégszereplőt, kivel meglehetünk elégedve, annyival inkább, mert nem vártunk tőle sokat. *Némethy Irma* k. a. lépett föl kétszer, ki tavaly a népszínház tagja volt, a hol kevés alkalma volt kitűnni, egy év óta pedig — mint halljuk — Németországban képezé magát, mivel reménye van német színésznővé is lehetni, ha ide haza nem volna szükség rá.

A szakma, melyre ő hivatva van, legfontosabb a drámában: a tragikai hősnők szakmája. S nem csak a legfontosabb, de legnehezebb is. Annnyival nehezebb pedig most, mert *Jókainé* asszony után maradt üresen, e nagy szabású művésznő után, kit a természet rendkívül kedvezőleg áldott meg hanggal és alakkal, és a ki — mióta csak magyar színészet létezik — legszebben beszélt nyelvünket.

Ily előd nyomába lépni — nagy feladat. A néző már előre kételyvel fogadja a kísérletet, a szereplő pedig kétszeresen érzi e körülmény súlyát. Mindamellet Némethy Irma k. a. — két oly szerepben, melyeket éppen *Jókainé* asszony játszott, — a közönségtől tapsokat, a bírálattól elismerést nyert, mert ha nem is pótolhatja elődjét, de legalább képes egyes tragikai mozzanatokot hévvel ábrázolni, s meg-megpendíti kedélyünkben azt a hűrt, mely mélyebben fekszik.

Weilen „Drahomirája“, melyet először játszott, tulhaladja erejét, s ebben ábrázolása mozaik-szerű is volt; egy helyen hévteljes, más helyen jelentéktelen, holott a tragikai styl épen a játék

egyenletességében fekszik. De „Gritti“ Czibak Gertrudjában már egyöntetű alakítást láttunk tőle, s a mély fájdalom egy-egy oly kitörését, mely önkénytelenül is tapsokra ragadt. Némethy Irma k. a. nem fiatal színésznő, mert sok év óta folyvást játszott a vidéki színpadokon; de mert sokat nem tanult meg, sokat pedig hibásan tanult, minden mélyebb kritika és buzdító előkép nélkül: a nagyobb pályát sajátlag mégis csak most kezdené, ha t. i. színházunkhoz szerződtenék. Tagjátékában több szabatoságot, a hangok átmeneteinél több simaságot, a nyelvnek tisztább kiejtését kellene elsajátítania. Továbbá elszoknia hangos lélekzetvételeitől, melyek indulatkifejezéseinél hátrányosan hallatszanak. Hangjára is — mely kivált a közép fokokon velős, széles és mély színezetű, alkalmas a sötét indulatok és fájdalmak kifejezésére — nagyobb iskolázás férne; de mai hibáit és hiányait nagyon ellensúlyozza az, hogy van leve, indulata, tüze, e ritka tulajdon, mely mai nap igen kevés színésznőnél mutatkozik, még csak csillámokban is.

Beszélik, hogy Bodenstädt is — e jeles német író — kedvezőleg nyilatkozott tehetségéről, Laube pedig — jelenleg a lipcei színház műigazgatója — hajlandó volna őt szerződteni és képeztetni, mivel Némethy k. a. a német nyelvet is eléggé bírja.

Ezek is intőjelek színházunkra nézve. Ha azon a nagy, sokországu földön, melynek legalább is kétszáz színpadja van, egy idegen nőt szívesen fogadnak, mivel a tragikai tehetség némi jelét adja: akkor ez a tehetség napjainkban csakugyan oly ritka lett, hogy különösen meg kell becsülni nálunk, hol a források nagy idő óta gyérek és meddők.

Miután nincs többé Jókainénk, s ily bevégzett színésznőt nem is remélhetünk, s habár a tán viszszerenyherhető Bulyovszkyné asszony mindenestre kitünő művésznő, de a tragikai szenvedély neki sem képezi erős oldalát — van egy szerepkör, melyet most színházunknál nem tudunk betölteni, jó reménnyel sem. Némethy Irma k. a. e szerepkört, ha ma még nem is valami nagyon fényesen töltené be, de bizonyára arathatna benne sikereket, s ebből több hasznot nyernénk, mint egy csomó fiatal színésznőnk ittlétéből, kikre alkalmasint az a sors vár, hogy mindig csak szépreményű tehetségek maradnak.

Az igazgatóságnak tehát helyes tanácsot adnak mindazok, kik ajánlják, hogy a vendéget marassza meg rondes tagnak. A szükmarkúság

úgy sem erény egy színháznál sem akkor, ha szellemi veszteségbe kerül.

Az idény bevégezése előtt elővettek egy új darabot is, Göthe egy régi kis színművét, a „Testvérek“-et, melynek egyedüli értéke egy naiv leányka jellemzésében áll. E szerepet Lendvainé asszonynak adták, ki egy idő óta sokat haladt, s ma már sokszor jellemző vonásokkal alakít.

S ezzel egy óra búcsút veszünk a színházról. A honatyák sem bánnák — miután itt az aratás, s nagyobb részük gazda — ha ők is búcsút vehetnének az országházról. De nem lehet még egy darabig, mert a kormány át akar esni a bírósági és vasuti törvényjavaslatokon. A vasut magában véve nem sok időt venne igénybe, de a bírósági törvény erős vitatárgy lesz. Az ellenzék félti a megyék választási jogát, a jobboldal pedig bele nyugodott, hogy a törvényszékek tagjait jövőre a felelős miniszter nevezze ki. E jelentékeny reformkérdésnél tehát folyni fog a nagy szóharc, s ki tudja: mikor és hogyan ér véget?

A képviselőház múlt hetéből kevés feljegyezni valók van. Alig fordult elő olyas valami, melynek érdeke túlélte volna a napot. Egy csomó interpelláció, mely maholnap oly mindennapi lesz, hogy senki sem hallgat rá; bizottságok (köztük a közönségi) megválasztása; kérvények jobbról balról; ujjonnan választott képviselők megjelenése, köztük a Csengery Antalé, kinek erős jellemét és fényes elméjét tiszteli a baloldal is.

A kérvények közt volt egy, melyet hétezer nő irt alá: a nőképző egyesület, egy női mintatanoda felállítása végett. Deák Ferenc nyújtá be meleg szavakkal, közhelyeslés között. Valóban ez a kérvény méltó is a támogatásra. Ha a tanárok e század első bajnokai: akkor az anyák bizonyára minden nemzet jövőjének a legbiztosabb zálogai. Úgy kellene nevelni minden nőt, hogy jeles anya legyen: mert akkor kitünőnél kitünőbb nemzedéket nyernénk. Az alapos nevelés továbbá az a gyógyszer, melylyel e kor hőbortjait: a fénytűzést elvadászatot, léha erkölcsöket gyökeresen kiirthatjuk. Az a kor nem lehet dicső, melyben a nő főfoglalkozása a pipere s főboldogsága a tánc.

Bocsássanak meg az országos hírű „plátánok“, hogy a táncot ilyformán említjük meg épp most, midőn alattuk ujja megindult a tánc. Mi magunk is kellemes élvezetnek tartjuk, de szeretjük, ha a nő valami egyebet is él. Munka és mulatság közt legyenek arányosan megosztva napjai. A mi különben a plátánokat illeti: a császárfürdői első bál elég népes és vidám lett volna, ha éjfeltájban a vihar is meg nem látogatja, mely nem kér be-

lépti jegyet, s bár hivatlan vendég, parancsol, még a platánhősöknek is. Most is bekergeté őket a fák alól a kioszkba, a hol aztán ők magok csap-

tak szelet, vidoran keringve, forogva, s édes reményekkel töltve el a fiatal lányokat, kik alig várják a folytatást.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

Történeti naptár. *Jánushó* 23-dikán Capistran János született, 1385.

24. A custozzai csata, 1866. — Keresztelő János 7., Dumas Sándor 1803. szület. — Solferinói ütközet, 1859.

25. A protestansok benyújtják vallástételüket az ágostai országgyűlésre, 1530.

26. Pizarro Ferenc megöletik, 1541.

27. XII. Károly svéd király született 1682. — Sobiesky † 1696. — Smith József, a mormon apostol megöletik 1844. — Zschokke Henrik költő † 1848. — Cavaignac elnyomja a vörös republikánusokat Párisban, 1848.

28. D'Arbuez Péter, a spanyol inquisitor, Rómában a szentek közé avatattik, 1867. — Rubens született 1577.

29. Raphael Mengs † 1779.

Közli : V. A.

— (*Tompa egyik verse a szaláncvári emlékkönyvben.*) Minekutána képpel nem rendelkezem, mely Szalánc várát s gyönyörűn regényes vidékét ábrázolná, egyedül ezen pár sorát boldogult Tompánknak küldöm be önnek, melyet a vár emlékkönyvében olvastam; — rövid, egyszerű, de sokat mondó pár sor. Van ott még több nagy emberünk által írt költemény, de mert tán a múlt korszak ódon és merev irálya nem lenne képes a közönség méltánylását vagy legalább tetszését kinyerni, jelen alkalommal elhagynom ezeket, így gr. Dessewffy Emilnek hosszú s mély értelmű költeményét, s Szomere Miklósnak egy pajzán versét a zsandárok tépték ki az ötvenes, vagy tán a hatvanegyes időszakban. — Tompa Mihály pár sora a szaláncvári emlékkönyvben így hangzik:

A multak kétesen
Derengő délibábján,
Mint annyi óriások
Tűnnek fel őseink;
Ők voltak-é nagyok,
Vagy mi felette törpék ? !

Közli : Darmay Viktor.

— (*Sörház.*) Nagy lelkesedéssel szól bizonyos Weech nevű utazó Withbread serfözödéjéről; mindent gép végzett ott; telemerítette az óriás kádakat, meghűti a sert, tölti a hordókat, melyek oly óriások, hogy csak géppel lehet megmozdítani. A legkisebb 3,000, a legnagyobb 10—15,000 akós. A sör széthordására mintegy 1—2

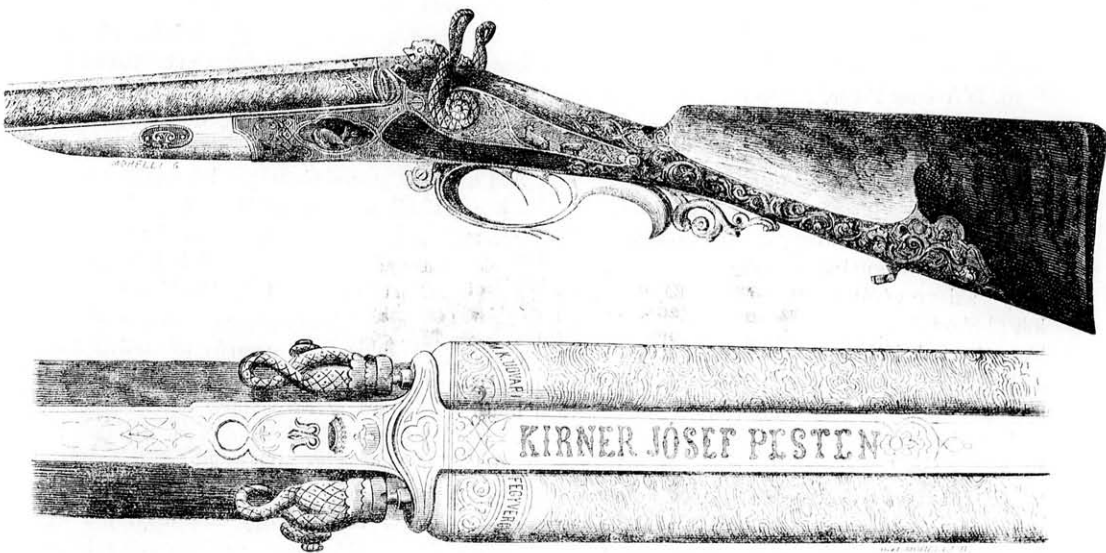
ezer szekér túrelmetlenkedett az udvaron. E serfözödéhez több épület tartozik, s az egész egy meglehetősen faluhoz hasonló. 1830-ban hirdették az akkori lapok, hogy mintegy 200 óriás hordó pattant szét, s valóságos serözön támadt, házakat rombolt le, és sok ember és állat lett az áldozat. E sörházzal — mondja Weech — csak a Barklayé mérkőzhetett, mely azonban 1832-ben leégett, mely alkalommal, viz hiányában több mint 20,000 akó sört löveltek az épületre, a különben vízi puszkák. *Ks Ee.*

— (*Canada elnevezését*) ily formán vitatják, hogy a kincskereső spanyolok a már általuk felfedezett lakosoktól kincset kértek, s fegyverrel hajták őket annak elhozására, de nem volt, magok a spanyolok sem lettek, s gyakran mondták: Aca nada (itt semmi sincs); a lakosok megtanulták e két szót, s mikor később a franciák ott jártak, mindig ezt mondogatták előttök: Aca nada. Ezek a tartomány nevének gondolták a két szót, s csináltak belőle egy — Canadát. *Ks Ee.*

— (*Egy pompás vadászfegyver.*) A csin és elegantia netovábbja azon pompás két csövű Lancaster-féle vadászfegyver, mely mind pompás kiállítása, mind szerkezetének tökéletessége által — a fegyverek készítésében messze haladt jelen kor színvonalán áll, s a szemlélőt csendes irigységgel töltené el nemes birtokosa iránt, ha nem tudná, hogy illő helyre, a legjobb vadászkekbe kerül. — Hogy előnyét anná inkább kitüntessük, legyen szabad itt pár szóval a különféle rendszerek összehasonlítását adni. A hátultölthető fegyverek feltalálása a vadászpuskák készítésében valóságos forradalmat idézett elő, mely folyvást új vívmányok után törekszik. E fegyverek csakhamar vergődtek népszerűsége, minthogy tölthetőségük igen gyors, tiszta és kényelmes. De nemsokára azt is állították róluk, különösen a Lefauchaux-kről, hogy löképtességük gyöngébb, mivel náluk a gáz-illanás tetemesb, mint a minő az előbbi kupacsos fegyvereknél észlelhető volt. Innen azon fölfedezésre jutottak, hogy ennek oka a lőpor lassabb elégésében rejlik, bebizonyíttatván, mikép a Lefauchaux fegyvereknél lehetetlen az egész lőportöltés megégése, minthogy meggyuladását a töltény fenekében levő kupacs eszközi, minek folytán a töltés hátsó

része elébb gyulad meg, tehát gázokat fejleszt és az előrésznek nem enged időt hasonló teljes meggyuladásra, hanem gyújtatlanul kisodorja a csőből, honnan a gyöngébb horderő constalálható. Ezen lényeges hátrányon segítve lön a legujabb góctüzű (Zentralfeuer), közönségesebben: Lancaster puskával, melynél a lőporgyuladás a töltény középpontjában történik, miből az egész lőportöltés elégségének kell bekövetkeznie, s ezzel, mint a tett kísérletek igazolták, a nagyobb horderő éretett el. A góctüzű töltény alkalmazása által tehát a hátültölthetők fenjelölt általánosan panaszlott hiányán segítve lön, alakjuk és kezelésük azonban még mindig visszatetsző s nehézkes volt. Emmélfogva minden oldalon próbákat tettek ezen hátrány elhárítására, és ebben ismert

ről. Ezen puskacsővei legfinomabb török (rózsa) damaszkból valók, agya diófából készült szép dombormivű faragványokkal; kengyel fogantyuja és előága elefántesontból, minden vasalkatrésze igen szabatosan s gonddal kidolgozva. Különös figyelem és szorgalom fordított választékos és finom ízlést mutató véseteire, melyek helyesen beosztott arany berakásaikkal előnyösen tűnnek ki. A különböző fegyverrészekre tiz magas dombormű alakzatok vésvék; az ékítőmennyek egymásba font s gazdagon arannyal berakott szép vonalokból állanak, melyek sima vasból való közeli bágyadtan puncirozván, miáltal az arany betételek kiválólag kiemelkedvén, az egésznek felette elegans kinézetet adnak. A kakasok közti lapon egy aranyból „en haut relief“

helybeli puskagyárosunk, Kirner úr is megkísérelte erejét, s többféle góctüzű fegyverrendszerek felhasználása után egy oly Lancaster-fegyvert alkotott, mely gyakorlott vadászok ítélete szerint nemcsak igen jónak és élesen lövőnek bizonyult, hanem alak és kezelésre nézve is jóformán minden igénynek megfelel. Kirner gyára a fegyverek luxuriosus kiállítása tekintetében is tekintélyes helyet vívott ki magának, és azt hisszük, nem leszünk olvasóinknak alkalmatlanok, ha rajzát és leírását adjuk azon góctüzű puskának, melyet Kirner ur egyik hazai főurunk számára készített, s mely minden bizonynyal szép tanúságot tesz iparunknak a fegyvergyártásbani előhaladottságáról, különösen a gyáros e részbeni érdemei-

készült monogram s e fölött grófi korona van betéve. Nagyon ízlésteljesek e puska kigyóalaku kakasai, melyek fölfelé hajlott farka arra való, hogy ezzel a kakasok felvonassanak, midőn az állat feje nyitott torokkal a fegyver gyúpeckére üt. Egész teste pikkelyes, s minden pikkelybe egy aranygyöngy van betéve, a kigyó szemeit berakott gránátkövecskék képezik, melyek igen eleven kinézetet adnak az állatnak. Az egésznek kinézése fölötté kellemes benyomást tesz, és Kirner ur ezen sokak ált.l megszemelett fegyverrel a legmagasabb körökben is buzdított tetszést aratott. Még néhány napig marad Pesten, és Kirner ur servitateri boltjában megtekinthető.

„V. l.-lap.“

ronával, s e felirattal SIT. NOMEN. DOMINI. BENEDICTUM. (Legyen áldott az ur neve.) 1659. Ez érem valószínűleg XIV. Lajos és Mária Terézia eljegyzési tüneményét örökíti meg.

* (A képlolnai csatában elvérzett bajnokok emlékszoberára) három pályámú küldetett Egerbe, melyek közül, mint minden tekintetben a célnak legmegfelelőbb, Halász László terve fogadtatott el. Vasöntvény lesz, és rajta egy oldalon három honvédelakból álló csoportozat, a többi oldalakon hadi jelvények. A szobor alá márványtalapzat jön; magassága négy öl.

* (Érdekes emlékek.) A nemzeti muzeumnak Vukovics Sebő az 1859-ben alakult magyar nemzeti igazgatóság hivatalos pecsétjét adta által. Ezen pecséten következő felirat olvasható: „A magyar nemzeti igazgatóság pecsétje 1859.” belül Magyarország címére látható. E pecsétet Vukovics Szabó Imre ezredestől kapta, ki az említett igazgatóságban katonai előadó volt. Alott pedig ezen igazgatóság következő tagokból: Kossuth Lajos elnök, Teleki László és Klapka György tagok, Irányi Dániel jegyző, elnöki segéd és a politikai ügyek előadója. — Egy másik emléket most várnak Biharmegyéből: ez a 48-diki magyar külügyéségi pecsétje, mely öntött vas; óriás nagysága, ezen körirattal: „A magyar külügyminiszter pecsétje 1849. Középen dombor, igen szép metszéssel Magyarország címere. E pecsétnyomó multjéről, Kovács József kabai kereskedő ezt beszéli el: 1840-ben a világsi gyászos nap után nem sokára, egy magassabb állású egyén ment hozzá mint hujdokló. Ő szivesen fogadta, s több ideig rejtgette magánál. Azonban épen szűret napján értesítettett, hogy menekültjének nyomában vannak. A bajt elhárítandó, a szállóakertből hazafutott. Még jókor érkezett, hogy vendéget utnak indítsa, mert üldözői már egy óra mulva megjelentek keresésére. A menekült távozásakor e nagybecsű ereklyét gondviselésére bízta, azon kikötéssel, hogy őrizze meg, míg visszatérhet. — ha pedig vissza nem térne, tartsa meg jobb idők beálltáig, mint önvédelmi harcunk becses emléket. A menekültből nem tudja mi lett, mert nem tért többé vissza; hanem a pecsétnyomót — mind e mai napig megőrzé.

* (Nyilvánosság.) A kir. tábla ülésai nyilvánosak, és az első ülésen, mely egy bűnvádi perben tartatott, volt is közönség szép számmal. A második ülésen szintén volt közönség, de csak — egy emberből állott.

* (Pályázati jelentés.) A természettudományi társulat pályázatáról e hó 16-ikán tettek jelentést. A Susster-féle díjra: „Néhány jelszó hazai dohánnyal elemzésre,” egy pályámú sem érkezett. A Bugát-féle díjra: „A hazai aszappanfajok, vis stb. tartalmának meghatározására” pedig csak egy mű, melyet péni javítás után méltónak találtak a jutalomra. Szerzője: dr Steiner, tanársegéd az egyetemen. Ujabb pályázatra e kérdéseket tisztázták ki: „Egy népszerű mezőgazdasági vegytan, különös tekintettel hazai viszonyainkra”; „A víz-

nemű légköri tünemények alapos megfejtése, a magyarországi meteorologia viszonyaihoz alkalmazva”; s „Magyarország vasérczeleipecinek leírása.” Határidő: jövő évi okt. 31-dike.

* (Vérengrzés verekedés.) A folyó hó 10-ke és 11-ke közti éjjel Nagy-Szeben egyik korcsmájában több román diák összeveszett, minek véres verekedés s egyik tanulónak leszurása lett a vége. A szerencsétlen élettelenül maradt a vérengrzés színhelyén, míg egyik társa életveszélyes sebbel menekült tova.

* (Egy győztes magyar hajó.) London közelében f. hó 5-én és 7-én a Temse folyón számos csolnaksz-társulat lépett ki a versenyre csolnakjaival. Az első díjt mindkét napon a gr. Batthányi Ödön birtokában levő s általa kormányzott „Flying Cloud” nevű yacht nyerte (2000 frt); a leghiresebb csolnakszokat messze maga után hagyván. E hajó már 1862-ben is versenyzett és győzött, mint szintén más alkalmakor is.

* (Művészi segélydíjak.) Az országgyűlés 15,000 frtot szavazott meg 1869-re képzőművészeti célokra; s ebből következők művészek nyertek megrendelést, vagy ösztöndíjat: Thán Mór és Lotz Károly festészeknek a m. n. muzeum lépcsőházának fresco festményekkel 4 év alatt leendő kiállítására e folyó évben összesen 7000 forintot; Izsó Miklós és Engel József szobrászoknak ifj. gr. Zrínyi Miklós hadvezér és költő, Pázmán Péter esztergomi érsek életnagyságu mellszobrainak fehér carrárai márványból kifaragására egyenkint 1200 frtot, összesen 2400 forintot; Ney Béla építésznek utazási ösztöndíj 800 forintot; Kern Armin, Munkácsy (Lieb) Mihály, Paál László, Gerhard Alajos festészeknek ösztöndíj egyenkint 600 frtot, összesen 2400 forintot; Schustek Dániel festészeknek ösztöndíj 400 forintot; Morrell Gusztáv fametszőnek utazási ösztöndíj 600 forintot; Abrányi Kornél zeneirónak, magyar egyetemen zenetudományi kézikönyvének megírására segélyül 800 forintot; Goldmark Károly zeneirónak „Sakuntala” című nagy dalműve befejezésére segélyül 800 forintot; (ő pedig nem magyar, hanem bécai); Arady Zsigmond szobrásznak ösztöndíj 400 forintot; Mezei József világtalan festészeknek segélyül 200 forintot; és Hiray József 10 éves árva zongorásznak segélyül 200 forintot. Egy uttal nevezett miniszter a történelmi festészet előmozdítása, s a nemzeti történelem nagyjelentőségű eseményeinek megörökítése céljából, nagy történelmi olajfestményeknek pályázat utáni megrendelését előzván, a pályázat módosztatának megállapítása, s a festmények tárgyainak kitűzése végett egy tudósok, művészek, s pártolókból alakítandó bizottságnak folyó hó 27-re egybehívását találta elrendelendőnek.

* (Ritka életkorú nő) állott törvényszék előtt e napokban Aradon: Kocsuba Flóra, 115 éves, méregkeverési vád alatt. A vád alaptalannak bizonyult, és a vádlott, kire — úgy látszik — saját családja tagjai fogták a vádat, ártatlannak nyilvánított.

Előfizetési fölhívás a
„Hazánk s a külföld“
 értékes színesnyomású műlapokkal megjelenő s
 legolcsóbb képes hetilap új évnegyedi folyamára.

Előfizetési föltételek:

Egész évre 6 frt. | Negyedévre juliustól—októberig . . . 1 frt 50 kr.
 Félévre juliustól—decemberig 3 „ | „ az 1868-ki műmelléklet csomagolása külön 30 „

Ajánljuk a nagyérdemű közönség figyelmébe

KOHN IGNÁCZ

óragyárosnak

már számos évek óta legjobb hírből álló üzletét
Pesten, kigyó-utca 6. SZ.,
 mint a szakban legismertebb és legbecsületesebbet, miután
 e tekintetben számos elismerő-iratot tud felmutatni, s mint-
 hogy összeköttetésben áll Schweits legjelesebb óragyá-
 raival, azon kedvező helyzetben van, hogy csakis a leg-
 jobb és legolcsóbb órákat szállíthatja.

Valamennyi schweitsi szesbóra 3 évi írásbeli jótállás
 mellett adatik el, melyek függő, fekvő, szóval mindenféle
 helyzetben a legjobban ki vannak próbálva. Minden vevő in-
 gyen kap egy kis könyvet, melyet ő adott ki magyar és
 német nyelven, s melyből megtudható, hogy lehet az órát
 folyton jó állapotban tartani, s melyben egy kiegészítő táblá-
 zlat is van, mely szerint az óra a napóra után igazítható

Áranyok:

Genfi szesbórák Ésüst csillinder órák 4 rubinnal	12-11	Árany csillinder órák 8 rubin hőlgyek- nek kettes fedél	80, 41-44
Ugyanaz aranylappal	13-13	Árany csillinder órák 6 rubin hőlgyek- nek kettős és kettes fedéllel	46, 53-58
„ aranysegédlyvel s kettes lappal	15-16	Árany horognyórák 15 rub. kettes fedél és belső aranylappal	44, 53, 58-59
„ 4 s 8 rubinnal, ugróappal és kristálylappal	16-17	Árany csillinder órák horognyórák valamennyi szesbóra	63, 68, 78-85
Ésüst horognyórák 10 rubinnal	16-16	Árany remontrált hőlgyeknek kettes lappal és a nélkli	64, 78, 85, 89
„ 15 rubin ugróapp aranyazok	18, 20	Ésüst órák minden 8-od nap felhasználó	16, 20, 23-24
„ 15 „ kettes fedéllel	18, 20	Ésüst órák óra- és félóra-úttal	30-43
„ 15 „ ang. krist. ugró	18, 20	Óra- és negyedórátűtel	48, 50, 55-65
„ 15 „ „ krist. kettős	22	Havi segítő	30-32
„ 15 „ hadi órák ket. lappal	31-39	Ésüst órák	-6
„ 15 „ rem. nyakán húható	28-30	Valamennyi, melyeket nem antukoz	53-60
„ 15 „ „ kettes fedéllel	34-37	Vadász-remontrált	-11
„ 15 „ „ kristálylappal	39-35	Minden feltűnt tereny-órák, valamint javítások megrendelésre s legolcsóbb ára fogadják ik el.	
„ 15 „ „ kristálylapp, kettes fedél	35-44	Legolcsóbb s átváltó mintá.	
„ 15 „ hadi óra kettes lappal	40-42	Árany medallion 14 kr. 7, 10, 13, 23, 30- 36 frt.	
Csillinder órák hőlgyeknek ugrólappal	18-15	Árany medallion 18 kr. 12, 16, 24, 30, 36-46 frt. Árany rövid 18 kros láncok, 16, 24, 32, 40, 50 60, 70-80 frt.	
Mr. 8 aranyórák 10 karat.	30-32	Árany hosszú 18 kros láncok. 35, 45, 55, 70, 80 90-100 frt.	
Árany csillinder órák 5 rubinnal	34-38	Áranygyűrűk 18 kros. 5.50, 6.50, 7.50, 12.50, 16.50.	
„ horognyó 15 rubinnal	35-39	Áranygyűrűk 14 krt. 3.50, 4.50, 5.50, 6.50, 7.50, 8.50, 9.50, 10.50, 12.50, 14.50.	
„ 15 rub. egy aranylappal	40, 50, 55-58	Árany szesbórák kővel, 14 kros 4.50, 5.50, 6.50, 9, 10, 12 frt.	
Árany horognyórák 15 rub. kettes fedél- lel	55, 60-64	Árany tászkák 14 kros 4, 5, 8, 10-14. Árany ingül-gombok 14 kros párja 2, 3, 4, 5, 6, 8-10.	
Árany horognyórák 15 rub. kettes fedél s belső aranylappal,	64, 70, 75-80	Árany kővel-gombok 15 kros párja, párja 4, 5, 7, 8, 10, 12-16.	
Árany horognyórák 15 rub. s kristály- lappal	64, 48-68	Ésüst rövid láncok 78 lánca 4, 5, 6-7, 14 frt. legismertebb francia 7, 8, 9, 10, 13, 14 frt.	
Árany horognyórák 15 rubin remontrált kettes fedél	105, 118-125	Ésüst hosszú nyakláncok 7, 8, 9, 10, 12-14.	
Árany horognyórák 15 rub. kristály- lappal kettes lap és belső arany- fedéllel	124, 139-146		
Árany csillinder órák 4-5 rubin, hőlgyek- nek	34-38		
Árany csillinder órák 8 rub., belső aranyfedéllel	34, 44-48		

Az

„Athenaeumban“ megjelent.

Dickens Károly (Bozza) Két város,
Regény. Angolból fordította D. . . L.
B. V. Két erős kötet 3 frt
Dash grófné, A véres marquisé, Le-
genda a nagyvilágból. Franciaából for-
pította Kún Barn. Két kötet . . . 3 frt
Baththány Arthur grófné, Két
nőieszt. Regény. A francia kéziratról
fordította Toldy István . . . 1 frt 80 kr.
Serédi Irma naplója. Franciaából
Toldy István 1 frt 50 kr.
Ball Robert. Az arany hácsók. Regény.
Angolból fordította Szabó Richárd. Két
kötet 3 frt 50 kr.
Jókai Mór: A szerelem botondjai.

E regény talán legnagyobb
sensatiót költött a kedvet re-
genyiről minden eddig megjelent
művel közt. Cselekvénye a leg-
újabb mult politikai világban,
az egyezményt provisoriumban
jártak. A nélkül, hogy személye-
ket festene, ismerők előttünk
minden alakok: a méltóságos
úrtól — ki mindenféle kormány
alatt méltóságost játszik, az él-
mes bankár s a divathölgyön
át egész a cirkus bohócáig; ug-
yszintén a nadály-természetű ál-
lamhivatlanoktól a nemesszivi
katonáig. — Társadalom-politikai
korrajz e mű, mely e tekintetben
mintegy folytatás a külföldön is
oly nagy érdekléssel fogadott
„Új földesur“-nak a előre is örül-
tünk a kedvező fogadtatásnak,
melyet e mű mind a szomszéd-
német, mind a távolabbi angol
irodalomban magának s irodal-
munknak szerez. 4 kötet 4 ft.

Hunfalvy János. M. T. Akad. t.
„Egyetemes történelem.“ Harma-
dik, javított kiadás. Három kö-
tetben 4 frt -- kr.
(Egyenként, az első kötet vagyis
Ó-kor 1 ft 50 kr.; a második
kötet vagyis Középkor 1 frt; a
harmadik kötet vagyis Újkor 1
frt 50 kr.)

Belen Miklós gróf „Történeti
emlékrajzai.“ Franciaából Toldy
István. Két rész egy kötetben.

A párisi világtállításon
 nagy érdemmel lett kitüntetve.
 Montre Proletaire (munkásórák) kristály-
lappal, s a nyakán jobbfelé felha-
szándó, tartósan készítve 14 frt.

Vidki megbízások, az összeg előleges beküldése, vagy postai után-
vét mellett a leggyorsabban teljesítenek. — Órák, arany és ésüst, legmagasabb
áron megvásárolnak és becsüdtetnek. 800 12